

Uzasadnienie kryminalizacji znieważenia wartości państwowych z perspektywy informacyjnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego

Justification for the criminalisation of insulting national values from the perspective of informational threats to national security

Обоснование криминализации надругательства над государственными ценностями с точки зрения информационных угроз национальной безопасности

Обґрунтування криміналізації наруги над державними цінностями з точки зору інформаційних загроз національній безпеці

FILIP CIEPŁY

Dr hab., prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

e-mail: filip.cieply@kul.pl, <https://orcid.org/0000-0002-1124-7389>

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie argumentów uzasadniających kryminalizację znieważenia wartości państwowych z perspektywy informacyjnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego. Zaprezentowanie tego ujęcia ma wyznaczyć nowe pole dyskusji w kwestii zasadności kryminalizacji znieważenia narodu, państwa oraz osób i symboli reprezentujących państwo polskie. W pierwszej kolejności przedstawiony został przedmiot ochrony najważniejszych z tego punktu widzenia typów przestępstw, następnie istota walki informacyjnej w obszarach bezpieczeństwa politycznego i bezpieczeństwa kulturowego państwa oraz odniesienie jej do ochrony wartości stanowiących przedmiot omawianych przestępstw.

Słowa kluczowe: znieważenie narodu, znieważenie symboli państwowych, walka informacyjna, bezpieczeństwo narodowe, przestępstwa przeciwko państwu

Summary: The purpose of this article is to present arguments that justify the criminalisation of insulting national values from the perspective of informational threats to the national security. The presentation of this approach is intended to set a new field of discussion on the legitimacy of the criminalisation of the insulting of the nation, state, persons and symbols representing the Polish state. The subject of protection of the most important, from this point of view, types of crimes is presented first, followed by the essence of information warfare in the areas of political security and cultural security of the state and its reference to the protection of values that are the subject of the discussed crimes.

Key words: insult to the nation, insult to the state symbols, information warfare, national security, crimes against the state

Резюме: Цель данной статьи – представить аргументы, обосновывающие криминализацию надругательства над государственными ценностями с точки зрения информационных угроз национальной безопасности. Изложение данного подхода призвано очертить новое поле дискуссии о правомерности криминализации надругательства над народом, государством, а также лицами и символами, представляющими польское государство. Сначала излагается предмет защиты наиболее важных с этой точки зрения видов преступлений, затем сущность информационной войны в сферах политической безопасности и культурной безопасности государства и ее связь с защитой ценностей, являющихся предметом рассматриваемых преступлений.

Ключевые слова: оскорбление народа, надругательство над государственными символами, информационная война, национальная безопасность, преступления против государства

Резюме: Метою статті є викладення аргументів на користь криміналізації наруги над державними цінностями з точки зору інформаційних загроз національній безпеці. Представлення цього погляду має на меті визначити нове поле для дискусії щодо доцільності криміналізації наруги над нацією, державою, особами та символами, які представляють польську державу. Спочатку представлено предмет захисту найбільш важливих з цієї точки зору видів злочинів, а потім розкрито сутність інформаційної боротьби у сферах політичної та культурної безпеки держави та її зв'язок із захистом цінностей, що становлять предмет обговорюваних злочинів.

Ключові слова: наруга над нацією, наруга над державними символами, інформаційна боротьба, національна безпека, злочини проти держави

Wprowadzenie

Przestępstwa polegające na publicznym znieważeniu wartości państwowych oznaczają w niniejszym artykule abstrakcyjnie określone w Kodeksie karnym¹ typy czynów zabronionych związane ze znieważeniem narodu, Rzeczypospolitej Polskiej oraz osób i przedmiotów reprezentujących państwo polskie. Mowa tu o przestępstwach publicznego znieważenia narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej (art. 133 K.k.), Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 135 § 2 K.k.) oraz polskich znaków państwowych (art. 137 § 1 K.k.). Ponadto można uwzględnić określony kontekst sytuacyjny popełnienia przestępstw, w których strukturze wartości państwowe lub narodowe są ubocznym przedmiotem ochrony. Są to przestępstwa znieważenia funkcjonariusza publicznego (art. 226 § 1 K.k.), publicznego znieważenia lub poniżenia konstytucyjnego organu RP (art. 226 § 3 K.k.), nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych (art. 257 K.k.), publicznego znieważenia na tle różnic narodowościowych (art. 256 § 1 K.k.), niszczenia znaków granicznych (art. 277 K.k.), znieważenia pomnika (art. 261 K.k.).

Zorientowana na ochronę wartości państwowych kryminalizacja znieważających zachowań stanowi z natury rzeczy ograniczenie wolności i domaga się uzasadnienia z punktu widzenia konstytucyjnej zasady proporcjonalności². Choć prawno-karna limitacja wolności słowa w relacji do ochrony godności narodu i państwa jest poddawana krytyce³, to całkowite wycofanie się ustawodawcy karnego z tego

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 17 (dalej: K.k.).

² Zob. J. Kulesza, *Komentarz do art. 133 KK*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1. *Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017 [wyd. el. Legalis], pkt II.A.

³ Zob. J. Kluza, *Projektowany art. 55a ustawy o Instytucji Pamięci Narodowej (analiza krytyczna)*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2016, nr 3, s. 7–26; D. Szczepaniak, *Odpowiedzialność karna za znieważenie Prezydenta. Rzecz o kodyfikacji prawa karnego w II Rzeczypospolitej i jej współczesnych reminiscencjach*, *Forum Prawnicze* 2022, nr 1, s. 64–83; J. Kulesza, *Glosa do wyroku Sądu*

obszaru nie zostało uznane ani za konieczne, ani za słuszne⁴. Do dotychczasowych argumentów uzasadniających kryminalizację znieważenia wartości państwowych warto dodać nowe, formułowane z perspektywy współczesnych metod prowadzenia konfliktów hybrydowych, w tym walki informacyjnej i psychologicznej. Optyka bezpieczeństwa narodowego oraz walki z dezinformacją stała się szczególnie istotna po rozpoczęciu agresji zbrojnej Rosji przeciwko Ukrainie w 2022 r., a w konsekwencji zwrocie w polityce obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, w tym zapowiedzi utworzenia trzystutysięcznych Sił Zbrojnych RP. Także i ta wojna pokazuje, że przygotowaniu i prowadzeniu działań zbrojnych zawsze towarzyszy walka informacyjna i psychologiczna. Jednym z podstawowych celów wrogich działań informacyjnych jest pozbawienie przeciwnika woli walki, a wśród narzędzi, które mają temu służyć, znajduje się degradacja lub dewaluacja w przestrzeni publicznej tożsamości narodowej i wartości państwowych zaatakowanego państwa. Ma to skutkować osłabianiem morale, poczucia narodowej dumy, w końcu woli obrony suwerenności państwa. Tego typu działania są podejmowane długo przed i poza jawną agresją. Są przykładem jednego z wielu narzędzi mających ułatwić podporządkowanie ideowe i polityczne zaatakowanego państwa.

Celem artykułu jest przedstawienie mechanizmów uzasadniających kryminalizację znieważenia wartości państwowych z perspektywy informacyjnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego, wyznaczenie nowego pola dyskusji w kwestii zasadności kryminalizacji znieważenia narodu, państwa oraz osób i symboli reprezentujących państwo polskie. W pierwszej kolejności przedstawiony zostanie przedmiot ochrony najważniejszych z tego punktu widzenia typów przestępstw. Następnie zrelacjonowana zostanie istota walki informacyjnej w obszarach bezpieczeństwa politycznego i bezpieczeństwa kulturowego państwa oraz odniesienie jej do ochrony wartości stanowiących przedmiot omawianych przestępstw.

1. Prawnokarna ochrona narodu i państwa

Na gruncie Kodeksu karnego fundamentalne wartości państwowe są chronione grupą przepisów sklasyfikowanych w rozdziale XVII „Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej”. Naród i państwo polskie, zapewniające byt i bezpieczeń-

Okregowego Warszawa-Praga z 13 lutego 2018 r., sygn. akt VI Ka 720/17, Przegląd Sejmowy 2019, nr 6, s. 169–181.

⁴ Zob. uzasadnienie wyroku TK z dnia 6 lipca 2011 r., P 12/09, Dz. U. z 2011 r. Nr 146, poz. 879.

stwo zamieszkałej na jego terytorium ludności, a także podstawowe wartości, na jakich opierają się ustrój oraz funkcjonowanie państwa, są rodzajowym przedmiotem ochrony przestępstw publicznego znieważenia Narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i polskich znaków państwowych⁵. Umieszczenie tych typów przestępstw w rozdziale XVII wskazuje, że zakaz znieważania w przestrzeni publicznej narodu, Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej symboli nie wynika jedynie z potrzeby ochrony dóbr osobistych obywateli, ich indywidualnej tożsamości, uczuć patriotycznych, lecz przede wszystkim państwa jako dobra wspólnego wszystkich obywateli⁶.

Na gruncie aksjologii konstytucyjnej, co wynika już z treści preambuły do ustawy zasadniczej, pierwszą wartością i zasadniczym celem norm ustrojowych jest byt i przyszłość Polski jako państwa suwerennego i demokratycznego. Rzeczpospolita jest dobrem społecznym, ponadjednostkowym narodu politycznego⁷. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli, a przez to wymaga prymarnej ochrony⁸. Państwo polskie, jego niepodległy byt i bezpieczeństwo są ściśle związane z zasadą dobra wspólnego i ze względu na te wartości uzasadniona jest szczególna prawnokarna ochrona tego, co stanowi „uosobienie” szeroko pojętego dobra wspólnego, to jest narodu, państwa polskiego, godła, sztandaru, chorągwi, bandery, flagi lub innego znaku państwowego, jak również Prezydenta RP⁹. To ustawa zasadnicza zapewnia symbolom narodowym ochronę prawną i z niej wynika konieczność ustanowienia i egzekwowania przepisów ustawowych wprowadzających ochronę prawnokarną oraz karnoadministracyjną, a także przepisów administracyjnych o charakterze porządkowym, regulujących sytuacje oficjalnego wykorzystywania tych symboli¹⁰. Dobro wspólne to nie tylko organizacja państwowa (organy), to przede wszystkim polska historia, kultura i tradycja. Uosobieniem tych wartości, zgodnie z wolą ustawodawcy, są w szczególności podlegające prawnokarnej

⁵ S. Hoc, *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *System Prawa Karnego*, t. 8. *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, red. L. Gardocki, Warszawa 2018 [wyd. el. Legalis], s. 59; K. Wiak, *Rozdział XVII*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021 [wyd. el. Legalis], pkt I.1; S. Hoc, *Rozdział XVII*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021 [wyd. el. Legalis], pkt 15.

⁶ P. Kardas, *Art. 133*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1. *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2017 [wyd. el. LEX], pkt 2.

⁷ M. Piechowiak, *Preambuła*, w: *Konstytucja RP*, t. 1. *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016 [wyd. el. Legalis], s. 12–13, 19.

⁸ M. Piechowiak, *Art. 1*, w: tamże, s. 13.

⁹ Tamże, s. 31.

¹⁰ K. Kubuj, *Art. 28*, w: *Konstytucja RP*, t. 1, s. 6.

ochronie naród, państwo polskie, godło, sztandar, chorągiew, bandera, flaga lub inny znak państwowy, jak również Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej¹¹.

Kryminalizacja publicznego znieważenia narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej chroni cześć i szacunek należne narodowi oraz państwu polskiemu jako fundamentalnym wartościom konstytucyjnym¹². Ubocznym przedmiotem ochrony jest pozucie godności osób narodowości polskiej i obywateli polskich¹³. Trybunał Konstytucyjny, odnosząc się do przestępstwa znieważenia narodu i państwa, stwierdza, że penalizacja tego rodzaju działań służy autorytetowi suwerena (Narodu Polskiego), Rzeczypospolitej oraz jej organów, ponieważ zapobiega podważaniu ich autorytetu w miejscach publicznych, a przez to pozwala na zachowanie ładu i porządku publicznego. Obrona przed atakami pozbawionymi wartości merytorycznej zapobiega erozji wartości konsolidujących wspólnotę polityczną¹⁴.

Przedmiotem ochrony przestępstwa publicznego znieważenia Prezydenta RP jest godność i cześć osoby pełniącej najwyższy urząd w państwie. W cywilizowanych i demokratycznie rządzonych społecznościach głowę państwa należy traktować z odpowiednim szacunkiem¹⁵. Trybunał Konstytucyjny zaznacza, że przestępstwo to „godzi w Rzeczpospolitą jako dobro wspólne wszystkich obywateli przez np. obniżenie prestiżu organów państwa, erozję zaufania obywateli do Rzeczypospolitej, i może prowadzić do stanów malejącego stopnia identyfikacji obywateli z państwem”¹⁶. Kwestia prawnokarnej ochrony przestępstwa znieważenia Prezydenta RP wywołuje jednak pewne kontrowersje¹⁷. Każdorazowo należy ją w szczególności zestawiać z ochroną wolności słowa, w tym prawa do krytyki osób pełniących funkcje publiczne¹⁸. Z kolei w typie przestępstwa znieważenia symboli państwowych przedmiotem ochrony są interesy Rzeczypospolitej Polskiej związane

¹¹ Uzasadnienie wyroku TK z dnia 6 lipca 2011 r., P 12/09, Dz. U. z 2011 r. Nr 146, poz. 879, nr 4.1.

¹² K. Wiak, *Komentarz do art. 133 KK*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, pkt 1; K. Lipiński, *Art. 133. Znieważenie Narodu lub Państwa Polskiego*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, 2021 [wyd. el. LEX], pkt 4.

¹³ M. Budyn-Kulik, *Art. 133. Znieważenie narodu lub państwa polskiego*, w: *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, 2022 [wyd. el. LEX], pkt 1.

¹⁴ Wyrok TK z dnia 21 września 2015 r., K 28/13, Dz. U. z 2015 r. poz. 1539, pkt 3.4.

¹⁵ Za: S. Hoc, *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej...*, pkt 191.

¹⁶ Wyrok TK z dnia 6 lipca 2011 r., P 12/09, Dz. U. z 2011 r. Nr 146, poz. 879, nr 4.1.

¹⁷ Zob. P. Kardas, *Art. 135*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, pkt 8.

¹⁸ Zob. Wyrok SA w Poznaniu z dnia 13 grudnia 2021 r., II AKa 171/21, Legalis nr 2667754; wyrok SA we Wrocławiu z dnia 28 maja 2013 r., II AKa 137/13, Legalis nr 722872; wyrok SA w Łodzi z dnia 17 stycznia 2013 r., II AKa 273/12, Legalis nr 734290; wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 stycznia 2002 r., II Aka 577/01, Legalis nr 68322.

z poszanowaniem symboli polskich¹⁹. Uznaje się, że szacunek i cześć oddawana symbolom narodowym stanowi nie tylko obowiązek, ale i prawo każdego obywatela, ponieważ wiążą się one z indywidualną i zbiorową tożsamością²⁰.

Warto również wskazać grupę przestępstw, w których cześć dla Rzeczypospolitej Polskiej można zidentyfikować jedynie jako uboczny przedmiot ochrony. Należą do nich: znieważenie funkcjonariusza publicznego lub konstytucyjnego organu RP (art. 226 § 1 i 3 K.k.), a w niektórych kontekstach sytuacyjnych także przestępstwa niszczenia znaków granicznych (art. 277 K.k.) czy znieważenia pomnika (art. 261 K.k.). W przypadku typów przestępstw z art. 226 § 1 i 3 K.k. podstawowym dobrem chronionym jest szacunek dla instytucji reprezentowanej przez funkcjonariusza publicznego oraz szacunek dla konstytucyjnych organów państwa polskiego, niemniej ochrona funkcjonariusza lub organu państwowego, w pewnym zakresie reprezentujących autorytet państwa, stanowi także uboczny instrument ochrony godności Rzeczypospolitej²¹. Godność Rzeczypospolitej Polskiej – jako uboczny przedmiot przestępstwa – jest chroniona w ramach kryminalizacji niszczenia znaków granicznych i znieważenia pomnika. Jest to szczególnie widoczne na kanwie przypadków związanych z niszczeniem znaków granicznych oznaczających przebieg granicy państwowej, ewentualnie znieważeniem pomnika reprezentującego majestat Rzeczypospolitej, tożsamość narodową lub doniosłe wydarzenia z historii państwa.

Warto dodać, że tożsamość narodowa jest ujęta jako uboczny przedmiot ochrony przestępstw zaliczanych do kategorii mowy nienawiści, to jest przestępstwa nawoływania do nienawiści oraz publicznego znieważenia na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość (art. 256 § 1 i 257 K.k.)²². Mowa nienawiści ukierunkowana narodowościowo może być rodzajem ataku informacyjnego na tożsamość narodową i bezpieczeństwo kulturowe określonej grupy. Indukowanie negatywnych emocji wobec narodu może być instrumentem walki informacyjnej mającej na celu dyskredytację danej wspólnoty na forum wewnętrznym i zewnętrznym.

¹⁹ K. Lipiński, *Art. 137. Publiczne znieważenie znaku lub symbolu państwowego*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, pkt 2.

²⁰ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 4 lipca 2013 r., II AKa 114/13, *Krakowskie Zeszyty Sądowe* 2015, nr 6, poz. 88.

²¹ R. Hałas, *Komentarz do art. 226 KK*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, pkt 2.

²² Zob. F. Ciepły, *Penalizacja mowy nienawiści – kontekst polityczny i normatywny*, w: *Wolność słowa. Współczesne wyzwania w perspektywie prawnoporównawczej*, red. G. Blicharz, M. Delijewski, Warszawa 2019, s. 391–445.

2. Bezpieczeństwo informacyjne jako nowa perspektywa kryminalizacyjna znieważenia wartości państwowych

W naukach o bezpieczeństwie zwraca się uwagę na tzw. miękkie obszary bezpieczeństwa narodowego. Jednym z nich jest bezpieczeństwo informacyjne²³. Zagrożenia informacyjne są postrzegane jako istotny element nowoczesnej wojny, w której przeciwnikowi narzuca się własną wolę za pomocą środków innych niż militarne²⁴. Instrumenty walki informacyjnej obejmują kampanie medialne, dezinformację, operacje psychologiczne, stosowanie prowokacji, promowanie określonych idei, osób czy grup społecznych i wpływanie w ten sposób na procesy polityczne i kulturowe²⁵. Łatwość wpływania na zachowania ludzi za pośrednictwem mediów w sytuacjach kryzysowych powinna mobilizować struktury kierujące państwem do określenia i realizacji niezbędnych standardów mających na celu uniknięcie tego typu zagrożeń²⁶.

Współcześnie walkę informacyjną prowadzi się nie tylko w sytuacjach kryzysowych, lecz także w czasie względnego spokoju społecznego. Jej celem może być powolne niszczenie w atakowanym państwie tożsamości ideowej, patriotycznej i politycznej, utrata spistości, atrofia²⁷. Przekaz informacyjny uderzający w bezpieczeństwo państwa w jego wymiarze politycznym i kulturowym może obejmować narzędzia takie, jak kształtowanie opinii publicznej w duchu dewaluowania tożsamości i tradycji narodowej, kontestacji zasadności suwerenności państwowej, kreowanie i wzmacnianie postaw ojkofoobicznych, dezawuacja i profanacja symboli narodowych, niszczenie pomników wyrażających wartości patriotyczne itp. Operacje psychologiczne będące elementem walki informacyjnej mają wpływać na emocje, motywacje, rozumowanie i zachowanie, tak by było to korzystne dla strony prowadzącej tego rodzaju działania²⁸. Istotnym elementem walki informacyjnej jest promocja pozytywnego przekazu dotyczącego agresora i jego działań, a jednocześnie obniżanie z punktu widzenia własnych interesów wartości państwa atakowanego²⁹.

²³ Z. Wilk-Woś, *Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa kulturowego Polski – wybrane problemy*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* 2016, t. 8, z. 5, cz. 2, s. 211–212.

²⁴ E. Kublik, *Strategiczne znaczenie metod sterowania refleksyjnego w koncepcjach walk informacyjnych*, *Kultura Bezpieczeństwa* 2019, nr 33, s. 19.

²⁵ K. Liedel, K. Piasecka, *Wojna cybernetyczna – wyzwanie XXI wieku*, *Bezpieczeństwo Narodowe* 2011, t. 17, nr 1, s. 22–23.

²⁶ K.E. Derlatka, *Potęga informacji*, *Interdyscyplinarne Studia Społeczne* 2016, nr 1, s. 29.

²⁷ Tamże, s. 34.

²⁸ R. Szpyra, *Militarne operacje informacyjne*, Warszawa 2003, s. 130.

²⁹ J. Świątkowska, *Walka z cyberzagrożeniami jako wyzwanie stojące przed globalnym bezpieczeństwem*, *Przegląd Geopolityczny* 2017, t. 20, s. 169.

Walka informacyjna jest szczególnie adekwatnym narzędziem osłabiania państw stosunkowo stabilnych ekonomicznie, włączonych w międzynarodowe sojusze militarne, opartych na wartościach demokratycznych i prawach człowieka. Operacje informacyjne żerują na podglebiu aksjologicznym społeczeństw zachodnich, instrumentalizując pewne ich wartości i wolności, które stanowią o ich atrakcyjności i sile, ale w krótkiej perspektywie i wyizolowane od wartości dobra wspólnego mogą być zarazem słabością tych państw, zwłaszcza w sytuacjach kryzysów i zawirowań politycznych. Kluczowym kanałem transmisji spreparowanego przekazu są media, które mając w demokratycznym państwie zapewnione prawo swobodnego działania, są nieodłącznym elementem wolnego społeczeństwa. Media stanowią także nieodzowny bastion broniący przed dezinformacją i wrogą presją psychologiczną, z którego musi umiejętnie i odpowiedzialnie korzystać wolne społeczeństwo, jak również wyspecjalizowane jednostki podległe organom państwa³⁰.

Odpowiednio spreparowany i umiejętnie kierowany strumień informacji może być skuteczną bronią przeciwko państwu w jego relacjach wewnętrznych i międzynarodowych. Siłą informacji można kreować lub podsycać wewnętrzne podziały i konflikty, wykorzystywać przeciwko danemu państwu siłę, pasję, kreatywność i upór jego własnych obywateli, ukierunkowując je na wzajemną, wewnętrzną konfrontację. Koncepcja jednego ze współczesnych narzędzi prowadzących do destabilizacji lub kontroli obcych podmiotów sprowadza się do tego, aby nadużywając wolności słowa, wykreować lub zidentyfikować i podsycać lokalne konflikty, które podzielą daną wspólnotę na wrogie i zbalansowane wobec siebie grupy. Polaryzując grupy społeczne, także przez pozbawianie ich jednoczących czynników, w tym wartości państwowych, platform i symboli tożsamościowych, wykorzystuje się tzw. grupy kluczowe. Szczególnie przydatne są tzw. grupy taranowe lub zapalne, wrogo nastawione do jednoczących wspólnotę wartości oraz symboli państwowych i narodowych³¹.

Przygotowanie i realizacja ataków informacyjnych, w tym tych uderzających w poczucie godności oraz tożsamości państwowej i narodowej, może obejmować budowę wyspecjalizowanych struktur, organizację wydarzeń masowych, kampanie medialne, pozwy i procesy sądowe³², wykorzystanie polityków, urzędników,

³⁰ A. Żebrowski, M. Żmigrodzka, *Media uczestnikami walki informacyjnej*, Doctrina. Studia Socjologiczno-Polityczne 2012, t. 9, nr 9, s. 369, 373; A. Żebrowski, *Bezpieczeństwo informacyjne Polski a walka informacyjna*, Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych 2013, nr 29, s. 456.

³¹ M. Wojnowski, *Amerykańska demokracja jako cel rosyjskich służb specjalnych*, Warszawa 2021, s. 17–18; A. Włodkowska-Bagan, *Bezpieczeństwo kulturowe*, w: *Bezpieczeństwo państwa*, red. K.A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Warszawa 2009, s. 13.

³² A. Lelonek, *Wojna informacyjna, operacje informacyjne i psychologiczne: pojęcia, metody i zastosowanie*, https://capd.pl/images/dokumenty/05PL_Lelonek.pdf [dostęp: 28.06.2023 r.], s. 85.

artystów, kadry akademickiej, fundacji, think-tanków, zradyzalizowanych mniejszości³³, aktywności w mediach społecznościowych skutkujące nieświadomym, niezamierzonym powielaniem spreparowanego przekazu informacyjnego przez zwykłych użytkowników³⁴.

Wrogie operacje informacyjne mogą stanowić istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa politycznego państwa³⁵, a ochrona bezpieczeństwa politycznego powinna polegać na neutralizacji zagrożeń dla suwerenności zewnętrznej i wewnętrznej oraz rzeczowej kontroli terytorium państwowego przez legalne władze³⁶. Atak informacyjny na bezpieczeństwo polityczne może przyjąć formę operacji wywierania nacisku na wolę społeczeństwa, polityków i wojska, której celem mogą być próby ośmieszenia państwa, osłabienia morale narodu i delegitymizacji władzy. W tym celu można skutecznie wykorzystywać narzędzie publicznego znieważania wartości państwowych. W konsekwencji społeczeństwo, politycy i wojskowi mogą być zdezorientowani co do własnej tożsamości i przynależności, podzieleni w najważniejszych kwestiach konstytucyjnych i politycznych, takich jak suwerenność narodu i państwa, obowiązek obrony, ochrona granic, legitymizacja władzy itp.³⁷

Celem operacji informacyjnych jest także bezpieczeństwo kulturowe, oznaczające zespół warunków, w których naród, grupy społeczne i obywatele danego państwa mają swobodę i wolność w podtrzymywaniu i rozwijaniu własnej tradycji, zarówno na poziomie organizacyjnym, instytucjonalnym, osobistym, jak i psychologicznym³⁸. Brak własnej tożsamości, poczucia przynależności do wspólnoty, dzielenia z nią tych samych wartości zwiększa podatność ludzi na oddziaływania

³³ J. Orłowska, „*Baltophobia*”, czyli wojna informacyjna Rosji w państwach bałtyckich, Refleksje 2020, nr 22, s. 92.

³⁴ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Doktryna bezpieczeństwa informacyjnego RP. Projekt*, Warszawa 2015, s. 6.

³⁵ B. Balcerowicz, *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2004, s. 15; I. Pawlikowska, *Bezpieczeństwo jako cel polityki zagranicznej państwa*, w: *Wstęp do polityki zagranicznej państwa*, red. R. Zięba, Toruń 2005, s. 62; L. Chojnowski, *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, Zeszyty Naukowe WSOWL 2012, nr 3, s. 108; R. Olszewski, *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Toruń 2005, s. 83.

³⁶ J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo w teoriach stosunków międzynarodowych*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, red. K. Żukrowska, M. Grącik, Warszawa 2006, s. 74; K.E. Derlatka, *Potęga informacji*, s. 34; A. Żebrowski, *Agentura wpływu uczestnikiem walki informacyjnej*, *Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem* 2018, t. 40, nr 1, s. 67; T. Kacała, *Dezinformacja i propaganda w kontekście zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa*, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 2015, nr 2, s. 54; J. Kossecki, *Elementy wojny informacyjnej*, http://www.autonom.edu.pl/publikacje/kossecki_jozef/elementy_wojny_informacyjnej-ocr.pdf [dostęp: 28.06.2023 r.], s. 4; M. Wojnowski, *Amerykańska demokracja...*, s. 8.

³⁷ A. Lelonek, *Wojna informacyjna...*, s. 82–83.

³⁸ T. Paleczny, *Zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego w globalizującym się świecie*, Zeszyty Naukowe WSA w Łomży 2017, nr 66, s. 68–69.

informacyjne z wrogich źródeł³⁹. Aby móc realizować fundamentalne wartości, takie jak zachowanie tożsamości narodowej, integralność i niepodległość państwa, muszą zostać zapewnione imponderabilia ochrony i wzbogacenia tożsamości jednostek, społeczności i narodu, honor, tradycja, poczucie patriotyzmu, gotowość do poświęceń itp.⁴⁰ Wraz z zacieraniem się tożsamości osłabieniu ulegają więzi społeczne budowane wokół grup, takich jak naród i państwo, co w konsekwencji wpływa na istotne osłabienie poziomu bezpieczeństwa⁴¹. Operacje psychologiczne przeciwko państwu – w tym publiczne znieważanie wartości państwowych – mogą zostać ukierunkowane na burzenie scalającego naród konstytucyjnego systemu wartości, pozbawienie społeczeństwa poczucia własnej wartości i godności, wpajanie uczucia ogólnej niemożności, destabilizacji, dezorientacji, braku szacunku dla wspólnoty i nadziei na wspólną przyszłość⁴².

Bezpieczeństwo kulturowe powinno sprowadzać się do zapewnienia warunków, w których społeczeństwo może utrwać i pielęgnować wartości decydujące o jego tożsamości, a jednocześnie swobodnie czerpać z doświadczeń i osiągnięć innych⁴³. To stan równowagi pomiędzy trwałością i szacunkiem do tego, co własne, znane i sprawdzone, a swobodą korzystania z tego, co obce i nowe. Istotne jest podejmowanie środków i działań, których wykorzystanie i realizacja ma na celu konsolidowanie i kultywowanie wartości znaczących dla tożsamości narodowej i państwa, czerpanie z dokonań innych narodów, przy równoległej neutralizacji tych obcych wpływów, które w znaczny sposób mogłyby osłabić integralność wewnętrzną⁴⁴. W tym właśnie ujęciu troska o szacunek dla tożsamości narodowej i państwowej w przestrzeni publicznej, także z adekwatnym (nieprzeskalowanym) wykorzystaniem norm prawa karnego, zrównoważonym poszanowaniem innych konstytucyjnych wartości i wolności, nie obniża poziomu bezpieczeństwa, ale stanowi jego komplementarny, istotny element. Perspektywa informacyjnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego istotnie poszerza pole debaty na temat uzasadnienia kryminalizacji publicznego znieważenia wartości państwowych o nowe wątki, których podjęcie w dobie aktualnych zawirowań geopolitycznych wydaje się uzasadnione.

³⁹ E. Jakubiak, *Bezpieczeństwo kulturowe istotnym filarem rozwoju człowieka*, Zeszyty Naukowe WSA w Łomży 2017, nr 66, s. 39.

⁴⁰ R. Kuźniar, *Wstęp*, w: *Polska polityka bezpieczeństwa 1989–2000*, red. R. Kuźniar, Warszawa 2001, s. 13.

⁴¹ E. Jakubiak, *Bezpieczeństwo kulturowe...*, s. 44–45.

⁴² R. Brzeski, *Wojna informacyjna*, http://ojczyzna.pl/ARTYKULY/BRZESKI-R_Wojna-Informacyjna.htm [dostęp: 28.06.2023 r.]; J. Czaja, *Bezpieczeństwo kulturowe Rzeczypospolitej Polskiej*, <https://docplayer.pl/8735229-Bezpieczenstwo-kulturowe-rzeczypospolitej-polskiej.html> [dostęp: 28.06.2023 r.], s. 5.

⁴³ J. Czaja, *Kulturowe czynniki bezpieczeństwa*, Kraków 2008, s. 35.

⁴⁴ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Warszawa 2011, s. 53.

Wsparcie zasadności kryminalizacji omawianych typów przestępstw z perspektywy zagrożeń dezinformacyjnych nie implikuje przyjęcia wykładni rozszerzającej znamienia „znieważa”, które w swej istocie jest i pozostaje wypowiedzią o charakterze pozamerytorycznym, a więc nie poddaje się ocenie w kategoriach fałsz – prawda, informacja – dezinformacja. Dekryminalizacja stwarza jednak potencjał wykorzystania ewentualnej bezkarności znieważenia wartości państwowych do kreowania treści dezinformacyjnych i szkodliwych z perspektywy bezpieczeństwa narodowego w ten sposób, że działania dezinformacyjne mogą przyjąć postać planowania i organizowania akcji publicznego znieważania wartości państwowych, które to zachowania pozostając bezkarne (w następstwie dekryminalizacji), multiplikowane i rozpowszechniane np. w mediach społecznościowych, mogą być spreparowanym demobilizującym i demoralizującym komunikatem wpływającym na przekonania i postawy obywateli, wskazującym na rzekomą społeczną dewaloryzację wartości państwowych, ich aktualną degradację w hierarchii dóbr społecznych i prawnych, co mogłoby osłabiać morale obywateli w sytuacji agresji zbrojnej lub ataków hybrydowych i torpedować promocję postaw patriotycznych i proobronnych. Przykładowo rozpowszechniając zdjęcia z przygotowanych akcji znieważania, np. opluwania, deptania, palenia godła i flagi, które to akcje pozostawałyby bez żadnej reakcji organów ścigania, w przekazie medialnym można by kreować nieprawdziwy obraz rzeczywistości, fałszywy komunikat o postępującej w społeczeństwie pogardzie dla państwa i jego symboli. Konkludując, w sytuacji bezkarności publicznego znieważania wartości państwowych celowe inicjowanie i nagłaśnianie tego rodzaju zachowań może przyjąć postać dezinformacji – komunikatu mającego negatywnie wpływać na świadomość i postawę odbiorców.

Zakończenie

Publiczne dezawuowanie wartości państwowych, w szczególności jego kryminalizowane formy, takie jak publiczne znieważenie narodu, Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta RP lub symboli państwowych, jeśli jest inspirowane przez wrogie podmioty zewnętrzne, można włączyć je do katalogu współczesnych instrumentów walki informacyjnej i psychologicznej. Tego typu działania nie tylko godzą w wartości konstytucyjne, lecz także mają potencjał osłabiania tożsamości narodowej, postaw patriotycznych, morale obywateli, bezpieczeństwa politycznego i kulturowego państwa, a tym samym negatywnego oddziaływania na stan bezpieczeństwa narodowego. Postulowana niekiedy bezkarność publicznego znieważania wartości

państwowych ma znaczący potencjał wzniesienia podziałów wśród obywateli, podważenia zaufania do organów państwowych, erozji poczucia tożsamości narodowej i przynależności państwowej, a w konsekwencji osłabiania woli obrony ojczyzny.

W debacie politycznej i naukowej dotyczącej zasadności kryminalizacji aktów publicznego znieważenia wartości państwowych nie powinno się więc pomijać perspektywy hybrydowych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego, w tym zagrożeń informacyjnych i psychologicznych. Zbalansowana i odpowiedzialna egzekucja odpowiedzialności karnej za akty publicznego znieważenia wartości państwowych nie tylko nie stoi w sprzeczności z poszanowaniem wartości, zasad i norm konstytucyjnych, ale i utrwala je oraz pogłębia, ponadto wzmacnia ochronę bezpieczeństwa państwa. Obowiązujące regulacje prawnokarne w tym zakresie są zatem właściwe, w szczególności w kontekście zagrożeń hybrydowych, a nawet pełnoskalowych na wschodniej flance NATO oraz związanych z nimi zmian w polityce bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, w tym wzmacniania promocji w społeczeństwie postaw patriotycznych i proobronnych.

Bibliografia

- Balcerowicz B., *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2004.
- Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Doktryna bezpieczeństwa informacyjnego RP. Projekt*, Warszawa 2015.
- Brzeski R., *Wojna informacyjna*, http://ojczyzna.pl/ARTYKULY/BRZESKI-R_Wojna-Informacyjna.htm [dostęp: 28.06.2023 r.].
- Budyn-Kulik M., *Art. 133. Znieważenie narodu lub państwa polskiego*, w: *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, 2022 [wyd. el. LEX].
- Chojnowski L., *Polityczny sektor bezpieczeństwa*, Zeszyty Naukowe WSOWL 2012, nr 3.
- Ciepły F., *Penalizacja mowy nienawiści – kontekst polityczny i normatywny*, w: *Wolność słowa. Współczesne wyzwania w perspektywie prawnoporównawczej*, red. G. Blicharz, M. Delijewski, Warszawa 2019.
- Czaja J., *Bezpieczeństwo kulturowe Rzeczypospolitej Polskiej*, <https://docplayer.pl/8735229-Bezpieczenstwo-kulturowe-rzeczypospolitej-polskiej.html> [dostęp: 28.06.2023 r.].
- Czaja J., *Kulturowe czynniki bezpieczeństwa*, Kraków 2008.
- Czaputowicz J., *Bezpieczeństwo w teoriach stosunków międzynarodowych*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, red. K. Żukrowska, M. Grącik, Warszawa 2006.
- Derlatka K.E., *Potęga informacji*, *Interdyscyplinarne Studia Społeczne* 2016, nr 1.
- Hałas R., *Komentarz do art. 226 KK*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021 [wyd. el. Legalis].

- Hoc S., *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *System Prawa Karnego*, t. 8. *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, red. L. Gardocki, Warszawa 2018 [wyd. el. Legalis].
- Hoc S., *Rozdział XVII*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021 [wyd. el. Legalis].
- Jakubiak E., *Bezpieczeństwo kulturowe istotnym filarem rozwoju człowieka*, *Zeszyty Naukowe WSA w Łomży* 2017, nr 66.
- Kacała T., *Dezinformacja i propaganda w kontekście zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa*, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 2015, nr 2.
- Kardas P., *Art. 133*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1. *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2017 [wyd. el. LEX].
- Kardas P., *Art. 135*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1. *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, 2017 [wyd. el. LEX].
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Warszawa 2011.
- Kluza J., *Projektowany art. 55a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej (analiza krytyczna)*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2016, nr 3.
- Kossecki J., *Elementy wojny informacyjnej*, http://www.autonom.edu.pl/publikacje/kossecki_jozef/elementy_wojny_informacyjnej-ocr.pdf [dostęp: 28.06.2023 r.].
- Kublik E., *Strategiczne znaczenie metod sterowania refleksyjnego w koncepcjach walk informacyjnych*, *Kultura Bezpieczeństwa* 2019, nr 33, DOI: 10.5604/01.3001.0013.1944.
- Kubuj K., *Art. 28*, w: *Konstytucja RP*, t. 1. *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016 [wyd. el. Legalis].
- Kulesza J., *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga z 13 lutego 2018 r., sygn. akt VI Ka 720/17*, *Przegląd Sejmowy* 2019, nr 6.
- Kulesza J., *Komentarz do art. 133 KK*, w: *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1. *Komentarz do artykułów 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017 [wyd. el. Legalis].
- Kuźniar R., *Wstęp*, w: *Polska polityka bezpieczeństwa 1989–2000*, red. R. Kuźniar, Warszawa 2001.
- Liedel K., Piasecka K., *Wojna cybernetyczna – wyzwanie XXI wieku*, *Bezpieczeństwo Narodowe* 2011, t. 17, nr 1.
- Lipiński K., *Art. 133. Znieważenie Narodu lub Państwa Polskiego*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, 2021 [wyd. el. LEX].
- Lipiński K., *Art. 137. Publiczne znieważenie znaku lub symbolu państwowego*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, 2021 [wyd. el. LEX].
- Lelonek A., *Wojna informacyjna, operacje informacyjne i psychologiczne: pojęcia, metody i zastosowanie*, https://capd.pl/images/dokumenty/05PL_Lelonek.pdf [dostęp: 28.06.2023 r.].
- Olszewski R., *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Toruń 2005.
- Orłowska J., „Baltophobia”, czyli wojna informacyjna Rosji w państwach bałtyckich, *Refleksje* 2020, nr 22, DOI: 10.14746/r.2020.2.7.
- Palczyński T., *Zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego w globalizującym się świecie*, *Zeszyty Naukowe WSA w Łomży* 2017, nr 66.
- Pawlikowska I., *Bezpieczeństwo jako cel polityki zagranicznej państwa*, w: *Wstęp do polityki zagranicznej państwa*, red. R. Zięba, Toruń 2005.

- Piechowiak M., *Art. 1*, w: *Konstytucja RP*, t. 1. *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016 [wyd. el. Legalis].
- Piechowiak M., *Preambuła*, w: *Konstytucja RP*, t. 1. *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016 [wyd. el. Legalis].
- Szczepaniak D., *Odpowiedzialność karna za znieważenie Prezydenta. Rzecz o kodyfikacji prawa karnego w II Rzeczypospolitej i jej współczesnych reminiscencjach*, *Forum Prawnicze* 2022, nr 1.
- Szpyra R., *Militarne operacje informacyjne*, Warszawa 2003.
- Świątkowska J., *Walka z cyberzagrożeniami jako wyzwanie stojące przed globalnym bezpieczeństwem*, *Przegląd Geopolityczny* 2017, t. 20.
- Wiak K., *Komentarz do art. 133 KK*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021 [wyd. el. Legalis].
- Wiak K., *Rozdział XVII*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021 [wyd. el. Legalis].
- Wilk-Woś Z., *Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa kulturowego Polski – wybrane problemy*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* 2016, t. 8, z. 5, cz. 2.
- Włodkowska-Bagan A., *Bezpieczeństwo kulturowe*, w: *Bezpieczeństwo państwa*, red. K.A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Warszawa 2009.
- Wojnowski M., *Amerykańska demokracja jako cel rosyjskich służb specjalnych*, Warszawa 2021.
- Żebrowski A., *Agentura wpływu uczestnikiem walki informacyjnej*, *Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem* 2018, t. 40, nr 1, DOI: 10.19195/2300-7249.40.1.6.
- Żebrowski A., *Bezpieczeństwo informacyjne Polski a walka informacyjna*, *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych* 2013, nr 29.
- Żebrowski A., Żmigrodzka M., *Media uczestnikami walki informacyjnej*, *Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne* 2012, t. 9, nr 9.